

УДК 341.4:341.64:347.963(477)

DOI 10.37749/2308-9639-2026-3(279)-3

О. В. БАЗОВ,

кандидат юридичних наук,

суддя Харківського районного суду Харківської області

ORCID ID: 0000-0001-5763-1653

В. П. БАЗОВ,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: 0000-0002-7065-008X

Ясін ДЕРЕ,

аспірант Інституту держави і права

імені В. М. Корецького НАН України

ORCID ID: 0009-0007-1351-5838.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОФІСУ ПРОКУРОРА СПЕЦІАЛЬНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Актуальність теми зумовлена створенням нової міжнародної судової установи *ad hoc* – Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України (далі – Спеціальний трибунал) із метою розслідування, кримінального переслідування та судового розгляду справ стосовно осіб, які несуть найвищу відповідальність за злочин агресії проти України. Створений на підставі Угоди між Україною та Радою Європи від 25 червня 2025 року із вкладеним Статутом до неї. З огляду на те, що ця інституція є новою у системі міжнародного кримінального правосуддя, дослідження міжнародно-правових засад формування Офісу Прокурора набуває особливого наукового інтересу. Відсутність попередніх наукових розвідок із цієї тематики додатково підкреслює потребу в дослідженні цього незалежного органу Спеціального трибуналу.

Мета дослідження полягає у здійсненні глибокого наукового дослідження Статуту та міжнародних норм, що регулюють порядок створення, кваліфікаційних вимог та гарантій незалежності Офісу Прокурора Спеціального трибуналу, його співробітництво із Міжнародним центром з переслідування за злочин агресії, Міжнародним Кримінальним Судом та іншими міжнародними організаціями та державами.

Методологія. Дослідження ґрунтується на сукупності загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Найважливішим є формально-юридичний метод, застосований для аналізу Угоди між Україною та Радою Європи (з вкладеним до неї Статутом Спеціального трибуналу). Системно-структурний метод дозволив визначити місце Офісу Прокурора в системі Трибуналу, а метод інституційного аналізу – розкрити процедуру відбору та кадрового складу Прокурорів. Також використаний порівняльно-правовий метод, для проведення підходів, використаних у Римському статуті МКС та іншими *ad hoc* трибуналами.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Результати. У статті проаналізовано правовий статус Офісу Прокурора як незалежного органу Спеціального трибуналу. Доведено, що закріплена у Статуті заборона звертатись за вказівками до будь-яких урядів чи інших органів є необхідною гарантією неупередженості та незалежності від зовнішнього тиску.

Проаналізовано роль Керівного комітету у процедурі обрання Прокурора та його заступників шляхом таємного голосування на семирічний термін без права на переобрання. Особливу увагу приділено високим кваліфікаційним вимогам до кандидатів, ролі Незалежної консультативної групи у процесі їх рекомендації, а також структурі Офісу, що передбачає залучення щонайменше одного заступника та слідчих.

Наукова новизна. Робота є важливим у вітчизняній правовій науці комплексним дослідженням міжнародно-правових засад формування Офісу Прокурора Спеціального трибуналу. Вперше буде детально проаналізовано норми Статуту Спеціального трибуналу в контексті забезпечення належного формування Офісу обвинувачення за найскладніший міжнародний злочин агресії у міжнародному праві.

Практичне значення. Сформульовані висновки статті доповняють існуючі нароби щодо формування Прокурорського складу інших міжнародних судових інституцій *ad hoc* та універсального Міжнародного кримінального суду, що поглибить сучасну доктрину міжнародного кримінального права. Результати роботи можуть бути використані при подальших розвідках даної проблематики, в тому числі, при написанні наукових робіт, дисертацій або навчальних ресурсів для студентів юридичних закладах вищої освіти.

Ключові слова: Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України, *ad hoc*, Офісу Прокурора, Рада Європи, міжнародне кримінальне право та процес, злочин агресії.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України виявило суттєві прогалини існуючої системи міжнародного кримінального права. Незважаючи на те, що Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС), юрисдикція якого охоплює воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид скоєні на території України, його юрисдикція щодо злочину агресії є обмеженою згідно Кампальських поправок 2010 року до Римського статуту (див. статті 15 bis та 15 ter) [1], навіть після ратифікації його Україною. Таким чином, це створило умови, за яких вище політичне та військове керівництво держави-агресорки може уникнути індивідуальної кримінальної відповідальності за один з найнебезпечніших злочинів – агресії.

У зв'язку з цією проблематикою і був створений *ad hoc* міжнародний трибунал задля покарання за злочин агресії. Створення Спеціального трибуналу дозволяє «обійти» існуючі прогалини Римського Статуту. Статут Трибуналу закріпив широку *ratione materiae*, надаючи можливість притягувати відповідальних як за «злочин агресії», який

у науковій літературі характеризується як «злочин лідерства» [2, с. 1266], і також поклав відповідальність на державу, яка здійснила «акт агресії», при цьому значно розширивши межі злочину завдяки повернення «нюрнберзького» визначення «агресивної війни» (див. ст. 2) [3].

Одну із основних ролей у контексті притягнення до відповідальності відіграє Офіс Прокурора Спеціального трибуналу, на який покладається основне завдання щодо розслідування та доведення вини вищого військово-політичного керівництва держави-агресорки. Зважаючи на таку надскладну і відповідальну задачу, міжнародно-правові засади формування та діяльності Офісу Прокурора потребують окремого ґрунтовного аналізу. Ключова проблема полягає у необхідності дослідження правового статусу Прокурора у інституційній системі Спеціального трибуналу, гарантій його незалежності та процедури призначення в умовах наданого йому мандату. Крім того, є потреба дослідити інституційні механізми взаємодії з Міжнародним центром з переслідування за злочин

агресії проти України (ICPA), який розташований у Гаазі як частина, а також умови співробітництва з національними органами досудового розслідування та МКС із Офісом Прокурора Трибуналу. Без комплексного дослідження організаційних засад неможливо забезпечити ефективну реалізацію обвинувальної функції Трибуналу та дотримання міжнародних стандартів ефективного правосуддя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Засади організації та діяльності міжнародних кримінальних судів та трибуналів мають глибоке історико-теоретичне підґрунтя. Така тенденція простежується із намагань запровадити перший Міжнародний кримінальний суд у міжвоєнний період (перша половина XX століття), де такі вчені-міжнародники, як Н. Політіс, А. Доннед'є де Вабр, Г. Кельзен, Г. Лаутерпахт, В. Пелла, М. Хадсон, А. Соїль, Г. Белл та інші науковці формували теоретичну основу інституційних засад діяльності міжнародних кримінальних судів, в тому числі значна увага приділялась окремим структурним підрозділам, формуванню та діяльності органів Прокуратури.

Проте, вагомий наробок наукових праць був безпосередньо пов'язаний із практичним досвідом діяльності трибуналів *ad hoc* та становленням МКС. У цьому контексті інституційні засади діяльності трибуналів, специфіка реалізації їх юрисдикції, а також формування органів досудового розслідування та обвинувачення стали предметом детального аналізу в працях провідних фахівців. У своїх працях дану проблематику розробляли такі вчені, як А. Післі, Е. Рід, Р. Кассен, К. МакДугалл, А. Касезе, К. Амбос, С. Вільямс, К. Кресс, Ш. Баріга, Ф. Сендс, Н. А. Зелінська, Ю. В. Аносова, К. Хан, Ю. Аксар, Р. Аго, У. Шабас, О. В. Базов, Д. Шеффер, Дж. Трахан, Д. Чакмак, К. Дж. Хеллер, Р. Краер, Х. Фріман, Д. Робінсон, В. П. Пилипенко та ін.

Проте, поява нового Спеціального трибуналу щодо злочину агресії зумовлює нагальну потребу у подальших розробленнях даної тематики, включно із проблематикою формування Офісу Прокурора у контексті

сучасного стану міжнародного кримінального правосуддя, оскільки дослідження в даній площині не проводились.

Формування мети (завдання) дослідження. З огляду на актуалізацію інституційних засад новоствореного судового органу, метою цієї статті є комплексне дослідження міжнародно-правових засад формування та початкової діяльності Офісу Прокурора Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких ключових завдань: 1) Визначити кваліфікаційні вимоги на посаду Прокурора Трибуналу. 2) Охарактеризувати роль Керівного комітету у формуванні кадрового складу Офісу. 3) З'ясувати місце, статус та обсяг компетенції Офісу Прокурора в інституційній системі Трибуналу. 3) Дослідити міжнародно-правові механізми та процедури призначення Прокурора, акцентуючи увагу на гарантіях його процесуальної незалежності. 4) Проаналізувати правові підстави інтеграції доказової бази, зібраної Міжнародним центром з переслідування за злочин агресії проти України (ICPA) у безпосередню діяльність Офісу Прокурора.

Виклад основного матеріалу. Одразу визначимо, що інституційна будова Спеціального трибуналу складається з класичної трирівневої вертикалі – Палат, Офісу Прокурора та Секретаріату (ст. 6) [3]. Для подібних міжнародних трибуналів *ad hoc* характерна така інституційна структура, оскільки вона зарекомендувала себе як ефективний механізм здійснення правосуддя. Наприклад, аналогічна структура була у Трибуналі по Югославії (МТКЮ) (ст. 11), Руанді (ст. 10), Спеціального суду по Сьєрра Леоне (СССЛ) (ст. 11) та по Лівану (ст. 7).

Для міжнародного кримінального трибуналу роль Прокурора є одною з вирішальних, оскільки саме на нього покладається основний тягар доказування та формування обвинувачення. З огляду на тяжкий характер злочину агресії, забезпечення незалежності Прокурора, його захист від політичного тиску

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

та гарантування об'єктивності прийнятих рішень є основою усього ефективного судового провадження.

Зазначені вимоги відображені в універсальних міжнародних стандартах у сфері діяльності Прокуратури. Так, базові гарантії незалежності та етичної поведінки обвинувачів закріплені у «Керівних принципах ООН щодо ролі осіб, які здійснюють судове переслідування» (1990 р.). Принципи встановлюють, що обвинувачі суворо відмежовуються від судових функцій (ст. 10) та відповідно до закону виконують свої обов'язки справедливо, послідовно і швидко, поважають і захищають людську гідність і захищають права людини, сприяючи тим самим забезпеченню належного процесу і безперебійного функціонування системи кримінального правосуддя [4].

Згодом ці положення були деталізовані у «Стандартах професійної відповідальності та основних обов'язках і правах прокурорів», прийнятих Міжнародною асоціацією прокурорів (IAP) у 1999 році, при цьому варто згадати також «Європейські керівні принципи з етики та поведінки для прокурорів» (Будапештські керівні принципи), які діють у європейському правовому просторі. Згідно з цими документами, прокурори повинні виконувати свої функції неупереджено, діяти об'єктивно та враховувати всі обставини справи, незалежно від того, свідчать вони проти підозрюваного чи на його користь.

Досвід попередніх міжнародних трибуналів *ad hoc*, таких як Міжнародний трибунал по колишній Югославії (далі – МТКЮ) та Міжнародний кримінальний трибунал по Руанді (далі – МКТР) закріплює статус Прокурора (обвинувача) як незалежного органу міжнародного правосуддя (ст. 16 п. 2 Статуту МТКЮ та ст. 15 п. 2 Статуту МТР) [5; 6]. Римський статут МКС наголошує, що Офіс Прокурора діє незалежно як окремий орган Суду (ст. 42) [7]. На думку К. Амбоса, «Функціональна незалежність Прокурора є, по суті, вираженням принципу, згідно з яким неупереджене правосуддя вимагає розділення функцій та роботи Суду і Прокурора ... та певну прокурорську незалежність стосовно

Секретаріату та Асамблеї держав-учасниць МКС» [8, с. 1270-1271].

Спеціальний трибунал успадковує характерний інституційний устрій попередніх міжнародних судових установ. Відповідно до статті 9 Статуту, Офіс Прокурора є незалежним органом Трибуналу та встановлює заборону Прокурора і персоналу звертатися або діяти за вказівками будь-якого уряду чи іншого органу. Прокурор несе персональну відповідальність за проведення незалежних та неупереджених розслідувань [3]. Прокурор має право, згідно Статуту, мати щонайменше одного заступника та інших співробітників, необхідних для забезпечення ефективного та дієвого виконання покладених на нього чи неї функцій. Процес кадрового поповнення регулюється статтею 13 Статуту, пунктом 1 якої встановлено, що Генеральний секретар призначає персонал, включаючи слідчих, за рекомендацією Прокурора [3]. Формування кадрового складу закладено у вимогах пункту 2 статті 13, що включають найвищі стандарти ефективності та доброчесності, а також критерії справедливого географічного представництва (підпункт «а»), гендерного балансу (підпункт «б») та врахування різних правових систем. Додатковою можливістю розгортання працівників, згідно з пунктом 3 статті 13 Статуту, є можливість залучення тимчасово відряджених посадових осіб від держав-членів Керівного комітету для допомоги в роботі Офісу Прокурора [3].

Певним міжнародним стандартом, який носить усталений характер, є заборона Прокурору займатися жодною іншою діяльністю професійного характеру. Також Прокурор несе відповідальність за проведення незалежних та неупереджених розслідувань і кримінального переслідування.

Аналогічні норми щодо обмежень діяльності Прокурора та надання гарантії незалежної діяльності містились у МТКЮ та МКТР. Проте, варто відзначити, що Рада Безпеки ООН мала значний вплив на процес обрання Прокурорів (п. 4 ст. 16 Статуту МТКЮ) до цих трибуналів [5]. Натомість характерною особливістю Спеціального трибуналу є те, що

Статут запроваджує систему міжнародного відбору та контролю через діяльність Керівного комітету. Окремо відзначимо, Керівний комітет – буде створено в рамках інституційної структури Ради Європи шляхом укладення розширеної часткової угоди для фінансування Спеціального трибуналу, а також здійснення адміністративних і управлінських функцій (ст. 5) [3]. Для того, щоб набрала чинності Угода про створення Спеціального трибуналу (для Ради Європи), необхідно укласти та затвердити Розширену часткову угоду про Керівний комітет [9], що на момент написання даної статті ще не відбулось.

Процес формування кадрового складу Офісу Прокурора закріплений у статті 10 Статуту. Згідно Статуту, Прокурор повинен бути особою з високими моральними якостями, мати найвищий рівень професійної компетентності та володіти значним практичним досвідом у проведенні розслідувань і здійсненні кримінального переслідування у складних кримінальних справах (ст. 10 п. 1) [3]. Варто відзначити, що аналогічні норми містяться і у пункті 3 статті 42 Римського статуту МКС, які визначають класичні вимоги на посаду обвинувача для міжнародного судового органу. Коментуючи Статут МКС, Кай Амбос зазначає, що особиста кваліфікація Прокурора та заступників Прокурора не повинна залишати сумнівів щодо їхньої професійної компетентності, доброчесності та незалежності ... Це покладає важливу відповідальність на Держави-учасниці, які обирають Прокурора [8, с. 1272].

На наш погляд, на посаду прокурора або його заступника можуть претендувати не тільки чинні (або досвідчені в минулому) прокурори, а й судді та адвокати національних систем кримінального правосуддя. Ми вважаємо, що обов'язковою умовою має бути наявність у них: 1) Практичного досвіду розслідування міжнародних кримінальних злочинів (воєнних злочинів, геноциду та злочинів проти людяності); 2) Потенційні кандидати мають здійснювати теоретичні розробки або наукові дослідження у цій сфері, зокрема в контексті коректної побудови стратегії

розслідування, доказування та формування обвинувачення у міжнародному кримінальному процесі за злочини *jus cogens*. Особливо, це стосується *ratione materiae* Спеціального трибуналу – злочину агресії, за який не притягували з часів Нюрнберзького та Токійського процесів. Більше того, як ми зазначали вище, особливістю цього злочину є його лідерська характеристика [2, с. 578], яка полягає у можливості особи мати фактичний контроль над політичними чи військовими рішеннями держави, та свідомо спрямовувати державний апарат на порушення міжнародного правопорядку, що також покладає на сторону обвинувачення доведення наміру особи (*mens rea* – суб'єктивна сторона злочину) діяти «навмисно на свідомо» [2, с. 586-587].

Процес призначення Прокурорів починається з етапу висунення кандидатур, де головна роль відведена державам-членам та асоційованим членам Керівного комітету. Згідно з Статутусом, держави, які є членами або асоційованими членами Керівного комітету, можуть пропонувати кандидатів на посаду Прокурора (ст. 10 п. 2). При цьому, кандидатів на посаду бажано висувати за підтримки кількох держав. Цікавою ознакою також є те, що кандидат не обов'язково має бути громадянином держави, яка входить до Керівного комітету. Тобто, змодельємо умовну ситуацію, за якою Німеччина, як держава-член комітету, буде висувати свого кандидата з країн Близького Сходу, які ймовірно не будуть підписувати розширену часткову угоду. Тому, на наш погляд, важливим буде саме відповідність вимогам майбутніх кандидатів, які були окреслені нами вище.

Наступний етапом відбору є діяльність незалежної Консультативної групи. Її завданням є ретельна оцінка відповідності кандидатів вищезгаданим кваліфікаційним вимогам та підготовка рекомендацій Керівному комітету відповідних претендентів (ст. 3) [3]. Відзначимо, що аналогічно з МКС, за рішенням Держав-учасниць може бути заснований Консультативний комітет з висування кандидатів (ст. 36 п. 4 (с) [7]. Слушно зазначає К. Амбос, що при призначенні кандидатів на вакантні

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

посади МКС Комітет має «... дотримуватися балансу між експертами з міжнародного кримінального права та міжнародного публічного права; між особами з досвідом у системі цивільного та загального права; між особами з науковим, судовим та дипломатичним досвідом; і, наскільки це можливо, враховуючи статусу висунення кандидатур між обома статтями» [8, с. 1223-1224].

На наш погляд, діяльність Консультативної групи у Спеціальному трибуналі покликана мінімізувати ризик призначення випадкових осіб та меритократичний підхід до відбору. Фінальне рішення приймається Керівним комітетом шляхом таємного голосування абсолютною більшістю голосів його членів (ст. 10 п. 4). Ця процедура гарантує обраному Прокурору високий рівень політичної підтримки з боку міжнародної спільноти та свідчить про зацікавленість членів Керівного комітету забезпечити належний збір доказової бази щодо злочину агресії. Крім того, наявність такого органу в сучасному міжнародному кримінальному трибуналі є необхідним стандартом незалежного розслідування, що відповідає принципам об'єктивності та неупередженості.

Прокурор обирається на строк сім років, при цьому Статут містить імперативну заборону на переобрання на другий термін. Аналогічний порядок обрання та строк повноважень передбачений і для заступників Прокурора, що забезпечує єдність підходів до усього керівного складу Офісу (ст. 10 п. 4). На думку Р. Краера, Д. Робінсона та С. Васильєва «Прокурор є ключовою фігурою та справжнім рушієм міжнародного кримінального провадження, у якому він/вона представляє інтереси (міжнародної) спільноти... Прокурор володіє високим ступенем інституційної незалежності та процесуальної автономії, хоча і підпадає під різні рівні судового нагляду в різних юрисдикціях» [10, с. 411-412]. Таким чином, відсутність переобрання є важливим обмеженням, оскільки звільняє Прокурора від необхідності шукати прихильності держав для продовження мандата, дозволяючи йому приймати навіть непопулярні, але юридично

обґрунтовані рішення.

Важливо відмітити, що міжнародно-правові засади формування Офісу Прокурора відбуваються поетапно. Відповідно до пункту 1 статті 53 Статуту, процес створення Спеціального трибуналу передбачає характерний підхід (для *ad hoc* трибуналу), що дозволяє забезпечити економічну доцільність. На першому етапі, згідно з підпунктом «а» пункту 1 статті 53, Офіс створюється без здійснення юрисдикції, що передбачає залучення Секретаря та необхідного основного штату для організаційного забезпечення майбутньої діяльності. Повний перехід до судової структури та вступ Прокурора і його заступників на посади відбувається на другому етапі, як це визначено підпунктом «b» пункту 1 статті 53 Статуту, після набрання чинності угодою з державою перебування [3].

Практичний початок діяльності Офісу Прокурора будується на основі вже напрацьованого матеріалу. Під час активних обговорень партнерів щодо створення Спеціального трибуналу починаючи з 2022 року, Європейська Комісія та Європейська служба зовнішніх справ розробили відповідну документацію, згідно якою був представлений документ з аналізом різних варіантів забезпечення повної відповідальності за злочини, вчинені в контексті російської війни проти України, включаючи злочин агресії [11]. На підставі цього, 2 лютого 2023 року Європейська Комісія на саміті «Україна – ЄС» оголосила про створення Міжнародного центру з переслідування за злочин агресії проти України (далі – Міжнародний центр з переслідування ICPA) [11].

Міжнародний центр з переслідування (ICPA) – це спеціалізована правова платформа для міждержавної взаємодії прокурорів, інтегрована у структуру Євроюсту в Гаазі. Центр створений для підтримки національних розслідувань та забезпечення невідвортної відповідальності вищого політичного й військового керівництва РФ за злочин агресії.

Як зазначають у Євроюсті, завдяки діяльності ICPA незалежні прокурори з різних країн мають можливість щоденно співпрацювати

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

на єдиному майданчику, оперативно обмінюватися доказами та узгоджувати спільну стратегію розслідування й державного обвинувачення. Діяльність Центру спрямована на ефективну підготовку до майбутніх судових процесів, незалежно від того, у межах якої саме юрисдикції (національної чи міжнародної) вони будуть ініційовані [11]. Важливо, що окрім низки держав (Литва, Латвія, Естонія, Польща та Румунія), він активно взаємодіє із Офісом Прокурора МКС, що забезпечує координацію зусиль міжнародного правосуддя.

Питанню правового регулювання доказів, зібраних до створення Спеціального трибуналу присвячена стаття 31 Статуту. Згідно з пунктом 1 статті 31 Статуту, докази, зібрані до створення Спеціального трибуналу компетентними органами України або іншими національними органами, включаючи держави, що беруть участь в ІСРА відповідно до мандату Спільної слідчої групи, можуть бути отримані Прокурором Спеціального трибуналу [3].

Процес переходу прав та обов'язків, і формування доказової бази деталізовано в статті 53 Статуту, яка присвячена питанням ефективності та економічної доцільності. Зокрема, підпункт «б» пункту 3 статті 53 покладає на Офіс Прокурора та Секретаріат обов'язок вживати заходів для забезпечення переходу від стадії попереднього збору доказів, що здійснювався регіональними та міжнародними структурами, до етапу офіційного провадження.

Результати дослідження. Згідно з проведеним дослідженням встановлено, що міжнародно-правові засади формування Офісу Прокурора Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України складаються на принципах повної незалежності та автономії від будь-яких урядів чи організацій. Механізм призначення кандидатів на посаду Прокурора Керівним комітетом, перед незалежною експертною оцінкою Консультативною групою забезпечує високий професійний відбір, який полягає у доборі високопрофесійних юристів.

Ми вважаємо, що потенційні кандидати на посаду Прокурорів повинні мати значний досвід розслідування міжнародних злочинів, глибоко володіти теоретичними проблемами міжнародного кримінального правосуддя, зокрема, щодо стратегії формування обвинувачення за злочин агресії. Важливою умовою слугує наявність наукового доробку в актуальних сферах міжнародного кримінального права та процесу. Це має демонструвати здатність кандидата до ґрунтовного аналізу та розуміння складних аспектів притягнення до відповідальності за міжнародні злочини. Підтвердженням цьому може слугувати публікація у фахових національних/міжнародних виданнях, опублікування монографій, дисертаційних досліджень тощо.

Поетапний механізм запуску Трибуналу, закладений у Статуті, дозволяє ефективно формувати кадровий потенціал відповідно до реальних потреб провадження, заощаджуючи матеріальний ресурс, що є надто важливим для трибуналу *ad hoc*.

Використання доказової бази, сформованої ІСРА, національними органами та міжнародними організаціями, є істотним фактором для оперативного розгортання діяльності Офісу Прокурора. Статут прямо передбачає можливість отримання доказів, зібраних до моменту створення Трибуналу компетентними органами України та держав-учасниць ІСРА. Це дозволяє уникнути дублювання багаторічних слідчих зусиль та забезпечує дотримання принципу економічної доцільності, закріпленого у статті 53 Статуту. Інтеграція вже наявних матеріалів, зокрема через Базу даних Євроюсту або МКС, дозволяє Офісу Прокурора забезпечити від довготривалих міжнародних етапів розслідування до стадії висунення офіційних обвинувачень, значно заощаджуючи часові та фінансові ресурси Трибуналу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Закріплена у Статуті нормативна основа забезпечує Офісу Прокурора необхідний правовий інструментарій для практичного виконання мети створення Трибуналу – розслідування, кримінального переслідування та судового розгляду справ стосовно осіб,

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

які несуть найвищу відповідальність за злочин агресії проти України. Статут увібрав у себе сучасні міжнародно-правові стандарти та наробки своїх попередників у контексті формування Офісу Прокурора сучасного трибуналу *ad hoc*.

Подальшого наукового вивчення, на наш погляд, потребують аспекти практичної взаємодії Спеціального трибуналу (зокрема Офісу Прокурора) з правоохоронними та судовими органами України. Значну правову колізію на момент написання даної статті становить відсутність у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України спеціалізованих

норм, що регулювали б механізми співпраці з Трибуналом, за аналогією з Розділом IX-2 КПК «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» [12]. Незважаючи на те, що Стаття 1 Угоди про створення Спеціального трибуналу прямо зобов'язує Україну вжити необхідних законодавчих заходів для забезпечення належного функціонування інституції, питання розробки та імплементації відповідного процесуального інструментарію залишається пріоритетним напрямом для подальших наукових розвідок та законотворчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Поправки до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, що стосуються злочину агресії: прийняті на Кампальській оглядовій конференції 11.06.2010 р. Резолюція RC/Res.6. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004-10#Text (дата звернення: 24.02.2026).
2. The Crime of Aggression: A Commentary / edited by Claus Kreß and Stefan Barriga. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1583 p. (Crime of aggression library).
3. Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Статут Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України: Угода Україна від 25.06.2025: станом на 15 лип. 2025 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-25#Text (дата звернення: 13.03.2026).
4. Guidelines on the Role of Prosecutors: Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. URL: ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecutors.
5. Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY): (UN Doc. S/RES/827). 25 May 1993. URL: un.org/ru/law/icty/charter.shtml (accessed: 14.03.2026).
6. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR): (UN Doc. S/RES/955). 8 November 1994. URL: undocs.org/en/S/RES/955(1994) (accessed: 14.03.2026).
7. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут Міжнар. судів від 17.07.1998: станом на 25 жовт. 2025 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 14.03.2026).
8. The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary / ed. by O. Triffterer, K. Ambos. 3rd ed. München: C.H. Beck; Oxford: Hart; Baden-Baden: Nomos, 2016. 2351 p. ISBN 978-3-406-67018-3.
9. Створення Спецтрибуналу щодо злочину агресії проти України: необхідно затвердити ще один основоположний документ. Юридична Газета. 2025. 18 верес. URL: yur-gazeta.com/golovna/stvorennya-spectribunalu-shchodo-zlochinu-agresiyi-proti-ukrayini-neobhidno-zatverditi-shche-odin-os.html (дата звернення: 15.03.2026).
10. Cryer R., Robinson D., Vasiliev S. An Introduction to International Criminal Law and Procedure. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 576 p. ISBN 978-1-108-46088-0.
11. International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine (ICPA) / Eurojust. URL: eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine (accessed: 16.03.2026).

12. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 4 берез. 2026 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 17.03.2026).

REFERENCES

1. Popravky do Rymaskoho statutu Mizhnarodnogo kryminalnogo sudu, shcho stosuiutsia zlochnu ahresii: pryiniati na Kampalskii ohliadovii konferentsii 11.06.2010 r. Rezoliutsiia RC/Res.6. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004-10#Text (data zvernennia: 24.02.2026).
2. The Crime of Aggression: A Commentary / edited by Claus Kreß and Stefan Barriga. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1583 p. (Crime of aggression library).
3. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Radoiu Yevropy pro stvorennia Spetsialnogo trybunalu shchodo zlochnu ahresii proty Ukrainy. Statut Spetsialnogo trybunalu shchodo zlochnu ahresii proty Ukrainy: Uhoda Ukraina vid 25.06.2025: stanom na 15 lyp. 2025 r. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-25#Text (data zvernennia: 13.03.2026).
4. Guidelines on the Role of Prosecutors: Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. URL: ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecutors.
5. Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY): (UN Doc. S/RES/827). 25 May 1993. URL: un.org/ru/law/icty/charter.shtml (accessed: 14.03.2026).
6. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) : (UN Doc. S/RES/955). 8 November 1994. URL: undocs.org/en/S/RES/955(1994)[undocs.org/en/S/RES/955(1994) (accessed: 14.03.2026).
7. Rymaskyi statut mizhnarodnogo kryminalnogo sudu : Statut Mizhnar. sudiv vid 17.07.1998: stanom na 25 zhovt. 2025 r. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (data zvernennia: 14.03.2026).
8. The Rome Statute of the International Criminal Court : A Commentary / ed. by O. Triffterer, K. Ambos. 3rd ed. München: C.H. Beck; Oxford: Hart; Baden-Baden: Nomos, 2016. 2351 p. ISBN 978-3-406-67018-3.
9. Stvorennia Spetstrybunalu shchodo zlochnu ahresii proty Ukrainy: neobkhidno zatverdyty shche ody osnovopolozhnyi dokument. Yurydychna Hazeta. 2025. 18 veres. URL: yur-gazeta.com/golovna/stvorennia-spectribunalu-shchodo-zlochinu-agresiyi-proti-ukrayini-neobhidno-zatverditi-shche-odin-os.html (data zvernennia: 15.03.2026).
10. Cryer R., Robinson D., Vasiliev S. An Introduction to International Criminal Law and Procedure. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 576 p. ISBN 978-1-108-46088-0.
11. International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine (ICPA) / Eurojust. URL: eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine (accessed: 16.03.2026).
12. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI: stanom na 4 berез. 2026 r. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (data zvernennia: 17.03.2026).

Bazov O. V., Bazov, V. P. Dere Yasin. International legal principles of formation of the Office of the Prosecutor of the Special Tribunal for the crime of aggression against Ukraine.

Background / Relevance of the topic. The relevance of the topic is conditioned by the establishment of a new ad hoc international judicial institution – the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine (hereinafter referred to as the Special Tribunal), for the purpose of investigating, prosecuting, and bringing to justice those persons who bear the highest responsibility for the crime of aggression against Ukraine. It was established on the basis of the Agreement

between Ukraine and the Council of Europe dated June 25, 2025, with the Statute annexed thereto. Given that this institution is new to the system of international criminal justice, the study of the international legal foundations for the formation of the Office of the Prosecutor acquires particular scientific interest. The absence of previous scientific research on this subject further underscores the need to examine this independent organ of the Special Tribunal.

Aim of the research. The aim of the study is to conduct an in-depth scientific examination of the Statute and international norms governing the establishment procedure, qualification requirements, and guarantees of independence of the Office of the Prosecutor of the Special Tribunal, as well as its cooperation with the Prosecutor General's Office of Ukraine and the International Criminal Court.

Methodology. The research is based on a combination of general scientific and specific legal methods. The most significant is the formal legal method, applied to analyze the Agreement between Ukraine and the Council of Europe (and the Statute of the Special Tribunal). The systemic-structural method allowed for determining the place of the Office of the Prosecutor within the institutional framework of the Tribunal, while the method of institutional analysis revealed the selection procedure and staffing of the Prosecutors. The comparative legal method was also applied to analyze the approaches used in the Rome Statute of the ICC and other ad hoc tribunals.

Results. The article analyzes the legal status of the Office of the Prosecutor as an independent organ of the Special Tribunal. It is proven that the prohibition enshrined in the Statute against seeking instructions from any governments or other bodies is a necessary guarantee of impartiality and independence from external pressure. The article analyzes the role of the Steering Committee in the procedure for electing the Prosecutor and their deputies by secret ballot for a seven-year, non-renewable term. Particular attention is given to the high qualification requirements for candidates, the role of the Independent Advisory Group in the process of their recommendation, as well as the structure of the Office, which provides for the involvement of at least one deputy and investigators.

Scientific novelty. The work represents an important comprehensive study in domestic legal science regarding the international legal foundations for the formation of the Office of the Prosecutor of the Special Tribunal. For the first time, the norms of the Statute of the Special Tribunal will be studied in detail in the context of ensuring proper prosecution for the most complex international crime of aggression in international law.

Practical significance. The conclusions formulated in the article will complement existing developments regarding the formation of the prosecutorial staff of other ad hoc international judicial institutions and the universal International Criminal Court, which will deepen the contemporary doctrine of international criminal law. The results of the work can be utilized in further research on this issue, including in the drafting of scientific papers, dissertations, or educational materials for students in higher legal educational institutions.

Keywords: Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine, ad hoc, Office of the Prosecutor, Council of Europe, international criminal law and procedure, crime of aggression.